

Nagy Krisztina

A médiatartalomra vonatkozó előírások a Médiatanács gyakorlatában

Gyermekek védelme

A kiskorúak védelme a médiaszabályozás egyik különös figyelemmel kísért területe, amely kiemelt célként jelenik meg a Médiatanács nyilatkozataiban. A 2011 januárjában hatályba lépő médiatörvény alapjaiban nem érintette a korábbi gyermekvédelmi szabályok rendjét, de finomította a korhatár besorolás struktúráját. Kifejezetten a legkisebbek védelmére bevezette a hat éven aluliaknak nem ajánlott kategóriát. A 12-es piktogram esetében egyértelművé tette, hogy az e kategóriába sorolandó tartalmak nem ajánlottak a 12 éven aluliaknak, így megszűnt a kategóriához kapcsolódó szülői felügyelet ajánlása. További érdemi változás, hogy a lineáris szolgáltatásokon túl a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra, a nyomtatott és online sajtótermékekre vonatkozóan is megfogalmazott a törvény gyermekvédelmi szabályokat

A szabályok érvényesítésére új szankcióalkalmazási rend is bevezetésre került, amely az állami beavatkozás korábbi lehetőségét bővítette. Az új szabályozás egységesítette a vagyoni szankció alkalmazásának rendjét – a korábbi, részben polgári jogi alapú megközelítéssel szemben minden szolgáltató esetében bírság kiszabását helyezte kilátásba –, és a szolgáltatás fajtájához igazította a maximálisan kiszabható bírság összegét. Bővült továbbá a médiahatóság eszközrendszere azzal, hogy már nem csak a szolgáltató, hanem a szolgáltató vezető tisztségviselője is vagyoni szankcióval sújtható ismételt jogsértés esetén.

Részletesebb, nagyobb szolgáltatói kört lefedő szabályozási rend jött létre, és ennek érvényesítésére a médiahatóság széleskörű eszközöket is kapott. Ennek tükrében érdemes megvizsgálni, hogy az elmúlt másfél évben a hatóság milyen módon alkalmazta a szabályokat, van-e a korábbi jogalkalmazáshoz képest változás, és ha igen miben érhető ez tetten.

Ez a rövid elemzés nem vállalkozik a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok működésére nézve teljes bemutatására, csupán a médiatanács ezen a területen alkalmazott tartalomkontrollt érintő döntéseit elemzi.

A határozatok értékelése előtt fontos rögzíteni, hogy a Médiatanács a törvény felhatalmazása alapján 2011 nyarán [ajánlásban](#) fogalmazta meg a műsorok korhatári besorolásának szempontjait. A dokumentum a korábbi, 2002-ben elfogadott állásfoglalás logikáját követi, de helyenként részletesebb, és számos elemet beemel a korábbi hatóság joggyakorlatából. Emellett a Médiatanács ugyancsak a törvény felhatalmazása alapján elfogadott egy másik [ajánlást](#) is, amely bizonyos műsorok kiskorúaktól való elzárásának műszaki megoldásainak

szabályait rögzíti. Az ajánlások jogi kötőerővel nem bírnak, de a jogalkalmazás során a Médiatanács figyelembe veszi az ajánlásban foglaltakat.

A jogi keret definiálásához tartozik még, hogy a gyermekvédelmi szabályok érvényesítése a lineáris médiaszolgáltatók (rádiók, televíziók) esetében tartozik első körben a Médiahatósághoz. A 2011 nyarán a társszabályozás keretében megkötött hatósági szerződések alapján a lekérhető szolgáltatások, illetve az írott és elektronikus médiatartalmak esetében a törvényi szabályok betartatása a társszabályozó szervezetekhez került át. Jelen vizsgálat tehát nem a teljes szolgáltatói kört fedi le, csupán a közvetlenül a Médiahatóság által felügyelt televíziós, rádiós piacon működő szolgáltatókat.

Kevesebb ügy

Szembetűnő változás a korábbi évekhez képest a jogsértést megállapító határozatok számának csökkenése. Míg 2009-ben 164, 2010-ben 152 elmarasztaló határozat született, addig 2011-ben összesen 66 határozatban mondta ki a hatóság a gyermekvédelmi szabályok megsértését, 2012 első negyedében pedig közel 20 ilyen határozatot hozott.

A Médiatanács 2011-es beszámolójában olvasható hogy „érezhetően és számszerűen is kimutatható módon csökkent a kiskorúakat sértő tartalmakkal kapcsolatos hatósági ellenőrzések nyomán megindult eljárások száma”, a hatóság tehát kevesebb jogsértést észlelt. A leírás arra nem tér ki, hogy ennek az oka, hogy az új törvény hatására a szolgáltatók - belátva felelősségüket - jobban betartják a szabályokat, vagy pedig az, hogy megváltozott a tartalomkontroll monitoring vizsgálat rendje, és ezért nem észleli a hatóság a jogsértéseket. A médiakínálat átfogó vizsgálata nélkül nehéz erre a kérdésre választ adni, de nincs tudomásunk olyan jelentős kínálatbeli változásról, amely ilyen nagy mértékű hatósági beavatkozás csökkenést igazolna.

A háttérben sokkal inkább a már más területeken is megfigyelt visszafogott, defenzív állami beavatkozás sejthető. Ez önmagában nem kifogásolható, sőt helyes jogalkalmazói attitűdöt jelez, ha egyébként a hatóság a kínálatban jelenség szinten megragadható problémákra, jogsértésekre reagál, nem a mennyiségi, hanem a minőségi beavatkozást tartja célszerűnek. A továbbiakban ennek vizsgálata történik.

A beavatkozás irányai

Időbeli zóna

Tudatos médiapolitikai szándékra utaló beavatkozásnak tekinthető, hogy a jogsértést kimondó határozatok döntő többsége a 16-os kategóriába sorolás elmaradását kifogásolta. A 16-os életkori kategóriához kapcsolódik az időbeli vízváltó szabály, ezeket a tartalmakat csak este kilenc óra után lehet műsorra tűzni. A hatósági beavatkozás iránya tehát ezekben az esetekben annak a legitim célnak az érvényesítése volt, hogy napközben és kora este

kerüljenek ki a kínálatból azok a tartalmak, amelyek károsan befolyásolhatják a gyerekek egészséges személyiségfejlődését.

Valóságshow-k az országos kereskedelmi televíziókban

Ugyancsak tudatosság fedezhető fel a valóságshow típusú műsorok kezelésével kapcsolatban. A vizsgált időszakban három, nagy nézettségű széria is jelen volt a kínálatban. Az RTL Klub 2010 késő ősztől 2011 májusáig sugározta a ValóVilág4 című műsort, majd 2011 ősztől a VV5-öt. A TV2-n pedig 2011. októbertől decemberig volt látható az Összeesküvők című műsor. A VV4 és az Összeesküvők is 12-es korhatári besorolás mellett a kora esti műsorsávban volt látható, a VV5 viszont a hatóság korábbi beavatkozása alapján már a késő esti műsorsávba került, 16-os piktogrammal.

A Valóvilág 4 széria képernyőre kerülése előtt az RTL Klub egy önszabályozó etikai kódexben rögzítette a műsorszerkesztési alapelveket. A kódexbe a valóságshow műsorokban korábban kifogásolt tartalmak, mint például a verbális és fizikai erőszak, szexualitás, alkoholfogyasztás megjelenítésének formáját, a szerkesztés szakmai-etikai szabályait kerültek. A médiatanács üdvözölte a kódex elfogadását, de a műsort a kezdetektől saját vizsgálati módszere alapján folyamatosan vizsgálta. A problémás műsorelemek nyomon kísérése érdekében heti szinten rögzítette és nyilvánosságra hozta a műsorokban mért adatokat, az előfordulás gyakoriságát. A [barométer](#) hétről-hétre követte az alkoholfogyasztás, a dohányzás, a trágár megnyilvánulások, a szexualitás, és a meztelenség műsorban való megjelenését. A grafikonok jól jelzik, hogy a heti összesítések alapján ezek a problematikus elemek végig jelen voltak a műsorban.

A Médiatanács az első szankcionáló döntést csak a széria befejezése után 2011. május 11-én hozta meg, amelyben a 2010. novemberi, és decemberi jogsértő tartalommal képernyőre került műsornapokat (szám szerint 20 nap) kifogásolta. A határozatban megállapította, hogy az adott napokon képernyőre került műsorokat a problémás elemek mennyisége, a bemutatás módja miatt már a 16 éven aluliaknak nem ajánlott korhatár besorolással kellett volna ellátni, és csak este 9 után lehetett volna vetíteni.

E határozat esetében még a korábbi médiatörvény szabályait alkalmazta, hiszen a jogsértés időpontjában még a korábbi törvény volt hatályban. A Médiatanács büntetésként kiemelten magas közel 130 millió forint kötbért határozott meg.

Egy héttel később újabb határozatot hozott a Médiatanács, amelyben már a 2011. januárban elkövetett törvénysértésekre reagált. A döntés összesen 12 műsornapot jelölt meg, ahol a kifogásolható tartalmak mennyisége, a bemutatás módja miatt magasabb életkori kategóriába kellett volna sorolni a műsorokat. A határozat 88 millió forint büntetést rögzített.

A harmadik szankcionáló határozat 2011 júliusában született, amelyben a Médiatanács a február és május között törvénysértésnek minősített műsornapokat kifogásolta, és 60 millió forint bírságot szabott ki.

A második két határozat már az új törvény szabályainak megsértésére hivatkozott, de a korábban hatályos törvényhez képest az új szabályok alkalmazása kapcsán a minősítésben és indokolásban nem volt lényeges különbség.

A Médiatanács három határozata és a megjelölt összesen 43 nap jól jelzi, hogy a hatóság által kifogásolt műsorelemek végig jelen voltak a műsorfolyamban, a szerkesztési gyakorlat nagymértékben épített a kifogásolható elemek műsorba szerkesztésére. Az elfogadott magatartási kódex ellenére a csatorna végig a két korhatári kategória közé, de mindenképpen a 12-es kategória fölé pozícionálta a műsort. Egy olyan tartalmat szerkesztett a kora este műsorba, amely számtalanszor átlépte a kategória megengedett határait.

A műsor indulása előtt zajló események, a magatartási kódex elfogadása, a barométer kezdetektől való működtetése alapján joggal merül fel a kérdés, hogy ha ennyire súlyosnak ítélte a megjelenő műsorfolyamot a Médiatanács miért nem lépett fel korábban a szerkesztési gyakorlat ellen. Miért várta meg a műsor kifutását a szankcionáló döntésekkel? Miért nem próbált beavatkozni korábban? A késedelem következtében a széria a hibás szerkesztési gyakorlat alapján került a képernyőre, utólag már nem volt orvosolható a kár. A jelenségre ebben az esetben a Médiatanács tehát nem időben reagált, a beavatkozás elmaradása miatt hónapokig kora esti műsorsávba nem való tartalom került a képernyőre.

A szankcióknak csak a jövőre nézve volt eredménye. A csatorna ugyanis a 2011 őszén útjára indított VV5 szériát már későbbi időpontban a vízválasztó időpontot követően kilenc óra után sugározta.

A VV5 esetében is folyamatosan figyelemmel kísérte a Médiatanács a műsorfolyamot, működtette a barométert. A műsorban egyetlen egyszer sem talált olyan elemet, amely miatt az magasabb korhatári besorolást igényelt volna. A műsor megtalálta valódi helyét a műsorstruktúrában, a műsorban megjelenő trágárság, szexualitás, meztelenség, negatív magatartási minták előfordulásának gyakorisága és minősége alapján egyértelműen a 16-os életkori kategóriába került.

A sorozatszerűen képernyőre kerülő tartalmak esetén legyen szó fikcióról, vagy reality formátumról a jogalkalmazás során nem lehet eltekinteni attól, hogy a fogyasztói magatartás legfőbb jellemzője a tartalom folyamatos követése. Ha a sorozat egyes epizódjai, adásnapjai már egy magasabb életkori kategóriát igényelnek, komoly mérlegelési helyzet áll elő, hiszen elképzelhető, hogy már néhány epizód miatt szükséges az egész műsor magasabb korhatári besorolása. A konzervként vásárolt műsorok esetében lehetőségként felmerülhet, hogy a

csatorna nem vetíti a kifogásolható részeket, amennyiben ezt a tartalom megengedi. Vagy dönthet úgy is, hogy néhány rész miatt az egész sorozatot későbbi időpontban tűzi műsorra.

Némileg más a helyzet a saját műsorok esetében, hiszen itt a szerkesztési gyakorlat közvetlenebbül alakítható, akár napról-napra követhetően láthatók a szerkesztés szempontjai. A saját gyártású műsoroknál sokkal nagyobb a szolgáltató mozgásteret és a médiahatóság reakció idején is múlhat, hogy hogyan alakul a műsorfolyam közben a szerkesztési gyakorlat. Ezért nem érthető, hogy ha a hatóság nyomon követte a VV4 műsorfolyamának alakulását, miért nem avatkozott be korábban.

A hatóság döntései ebben az esetben csak a következő széria műsorba kerülésének időpontjára voltak hatással.

A TV2 2011 őszén ugyancsak elindított egy reality műsort, ahol anyák és fiaik illetve menyasszony jelöltek szerepeltek a műsorban. A műsor indulása előtt a nyilvánosságban az RTL Klub által elfogadott kódexhez hasonló szabálygyűjtemény elfogadásáról nem volt hír. A hatóság a műsor kezdetétől működtette a már bevett gyakorlat szerint a [barométert](#), hétről-hétre vizsgálta a kifogásolható műsorelemek megjelenését.

A műsor októberben indult és december végéig volt képernyőn. Az első szankcionáló határozat 2012 januárjában született, majd a következő februárban, végül a harmadik márciusban. A Médiatanács az első határozatban egymillió, a másodikban 4 millió a harmadikban pedig 13 millió forint bírságot szabott ki. Mindhárom határozatban 2-2 kifogásolható adásra reagált, amelyekben a szexualitás, a meztelenség túlzott jelenléte miatt vélte úgy, hogy magasabb életkori kategóriába kellett volna sorolni a műsorokat.

Sajnos e széria tekintetében is késedelmes volt a beavatkozás, a műsor kifutott, mire a hatóság első reakciója megérkezett.

A barométer jól jelzi, hogy a vizsgált műsorelemek folyamatosan jelen voltak, tehát meghatározták a szerkesztői gyakorlatot, a határozatokban kifogásolt adásokban pedig a bemutatás formája és mennyisége verte ki a biztosítékot. A kifogásolt tartalmak nyilvánvalóan nem véletlenül kerülnek a műsorfolyamba, tudatos döntés eredménye az, hogy mi kerül adásba a kora esti műsorsávban és mi nem. A formátum eleve úgy van felépítve, hogy a műsorfolyam magasabb korhatári besorolást igénylő elemeinek külön műsorideje van önálló címmel a késő esti műsorsávban. Ami nem tud lemenni a kora esti sávban, képernyőre kerülhet késő este. Ha mégis korábban kerül képernyőre, annak tudatos műsorpolitikai okai vannak, nyilvánvalóan a nézettségért zajló verseny részeként nézettségnövelő szempontok állnak a háttérben. Ha a médiahatóság eltökélt az ügyben, hogy kora este nem kerülhet gyermekvédelmi szempontból kifogásolható tartalom a képernyőre gyorsan kell reagálnia a jelenségre, figyelmeztetve a csatornát a helytelen szerkesztői gyakorlatra.

A jelenségre érdemben reagáló jogalkalmazói magatartás tehát ebben az esetben sem teljesült.

A beavatkozás késedelme mellett a kiszabott vagyoni szankciók sem a jelenségre reagáló jogalkalmazói attitűdről árulkodnak. Az egymással piaci versenyben működő csatornákkal szemben alkalmazott vagyoni szankciók között aránytalanul nagy a különbség. Míg az RTL-Klub összesen 278 milliós büntetést kapott, addig az Összeesküvőkért a TV2-vel szemben csak 18 millió forint bírságot állapított meg a hatóság. Ugyan a határozatokból kiderül, hogy a VV4 lényegesen több adásnapja volt kifogásolható, de a barométer alapján a vizsgált elemek mindkét műsorban folyamatosan jelen voltak, és meghatározták a műsorok általános karakterét. Ha a Médiatanács szándéka az, hogy a gyerekek által is nézett kora esti műsorsávba ne kerüljön kifogásolható tartalom, a csatornákat jobb belátásra bíró szankció mértékében is következetes gyakorlatra van szükség. Kritikánk természetesen nem a TV2-vel szemben megállapított alacsony büntetésnek szól, hanem a két televízió esetében alkalmazott eltérő mérlegelésnek. A Médiatanács ugyanis nem volt következetes a mérlegelési szempontok alkalmazása során: míg az RTL Klubnál figyelembe vette a korábbi jogsértéseket és a műsorszolgáltatási szerződés – álláspontunk szerint az adott ügyben nem alkalmazható - rendelkezéseit a szankció megállapításában, addig a TV2-nél eltekintett a korábbi jogsértések értékelésétől. Továbbá a szankció kiszabása során nem vette figyelembe a jogsértés folyamatosságára, illetve a jogsértés piacra gyakorolt hatására vonatkozó törvényi mérlegelési szempontokat.

Az új kategóriák jogalkalmazói gyakorlata

Nagyon kevés határozat született, amelyek a hatos karika alkalmazásának elmaradását kifogásolják, e néhány határozat még nem elegendő a mélyebb elemzésre. Ahogy a 12-es kategória új tartalmának részletes kibontása sem adható meg a meghozott határozatok tükrében. Ahogy már szó volt róla a médiahatóság beavatkozási iránya inkább a 16-os kategória és ehhez kapcsolódóan az időbeli zóna működtetése volt a jellemző ebben az időszakban.

Beavatkozás a szolgáltatói típusok szerint

A jogsértést megállapító döntések egy kivétellel televíziókat érintenek. A rádiók közül a Magyar Rádió-t marasztalta el egy esetben a Médiatanács. A határozatok közel felében az RTL és a TV2 jogsértését mondta ki a hatóság. A közszolgálati műsorszolgáltatókat a határozatok közel 20%-a érinti, a számukra kiszabott bírság összértéke nem éri el a félmillió forintot.

Szankcióalkalmazás

Ahogy az már említésre került a valóságshow műsorok értékelése során a hatóság magas vagyoni szankciókat alkalmazott az RTL –el szemben a VV4 –ben tapasztalt jogsértések miatt. Ezek a határozatok 2011 első felében születtek, és részben még a régi médiatörvény hatálya alá tartozó időszakban követte el a törvénytérteket a csatorna.

2011 nyarától változás észlelhető a hatóság szankcióalkalmazási politikájában. Az új törvény megsértését megállapító határozatokban a korábbi médiahatóság joggyakorlatához képest sokkal enyhébb szankciók kerültek a határozatokba. Az indokolás szerint ennek elsősorban az az oka, hogy nem áll fenn az adott jogszabályhely megsértésének ismételtsége, ami miatt a fokozatosság elvét alkalmazva első esetben csak enyhe büntetés szabható ki. A médiahatóság határozatai mögött meghúzódó médiapolitikai döntés egyértelmű, az új szabályozással együtt új lapot nyit az évek óta működő szolgáltatóknak is, „tabula rasa”-val kezd, az új szabályozás alkalmazását. A „tabula rasa” azonban elmaradt az RTL Klub-bal szemben 2011 első felében megállapított magas összegű bírságok kiszabása során.

Összegzés

A kiskorúak védelmét szolgáló médiajogi beavatkozás a korábbi médiahatóság felügyeleti tevékenységéhez képest lényegesen csak mennyiségében változott. Kevesebb szankcionáló határozat született, és a korábbiakhoz képest kisebb összegű büntetéseket alkalmazott – egy műsor a VV4 kivételével - a hatóság. A beavatkozás irányaiban sem tapasztalható nagy változás, a hatóság elsősorban akkor szankcionált, ha az esti műsorsávba tartozó műsorok este 9 óra előtt kerültek képernyőre. Nyomon követhető a hatóság azon törekvése, hogy a valóságműsorok tartalmát folyamatosan figyelemmel kíséresse, ugyanakkor e műsorok kifogásolható szerkesztési gyakorlatára csak megkésett hatósági reakciót adott, elmaradt a futó szériák tartalmára befolyással bíró hatósági beavatkozás. A fellépés késedelme mellett a rivális csatornákkal szemben alkalmazott szankció aránytalansága is kifogásolható. A Médiatanács nem volt következetes a mérlegelési szempontok alkalmazása során, továbbá a szankció kiszabása során nem vette figyelembe a jogsértés folyamatosságára, illetve a jogsértés piacra gyakorolt hatására vonatkozó törvényi mérlegelési szempontokat